

Különleges zenei válogatás

- filmek és a komolyzene -

Készítette: Bozzai Balázs - hegedűművész

A beadvány hasznosulásának meghatározása: a zenehallgatás intenzitásának növelése, kultúra, oktatás, mentálhigiéné területén

Coco Chanel és Igor Stravinsky - Egy titkos szerelem története - Sacre du Printemps

Lars von Trier: Melankólia – Wagner Tristan és Izolda, Prelude

Antikrisztus – Händel Rinaldo

Babette lakomája - Mozart Don Giovanni Duett: Lá ci darem la mano

Un coeur d'hiver – Ravel szonáták és trió

Federico Fellini - Prova d'orchestra

A bárányok hallgatnak - Bach: Goldberg-variációk

2001: Űrodüsszeia - Richard Strauss: Imigyen szóla Zarathustra

Le roi danse - Lully

Farinelli – Händel

Az ötödik elem – Donizetti Il dolce sono

The Godfather 3 – Mascagni Parasztbecsület

Életrajzi filmek:

Tous les Matins du Monde – Saint Colombe, Marin Marais

Amadeus – W. Mozart művei

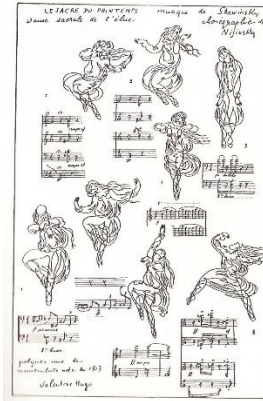
Szerelmi álmok – Liszt

Impromptu – Chopin

A Tamás templom karnagya – J. S. Bach

Coco Chanel és Igor Stravinsky - Egy titkos szerelem története - Sacre du Printemps

A film a két címszereplő titkos viszonyát ábrázolja történelmi hűséggel. A nyitó képsorok, az első kb. 8 perc a Sacre du Printemps balett híres 1913 május 29-i ősbemutatójáról, annak bukásáról szól a Théâtre des Champs Elysées-ben, eredeti helyszínen és az eredeti Nyizinszkij-Gyagilev féle koreográfiával, Nikolaj Roerich és Picasso eredeti jelmezeinek és díszleteinek rekonstrukciójával. Drámai képsorok ábrázolják az előadók küzdelmét a közönséggel, akik az avant-garde művet nemtetszéssel, dobálással, fütyüléssel fogadták, a csendőrség oszlatta szét az előadást. A film szerint Coco Chanelt megérintette a zeneszerző zsenialitása...

Lars von Trier: Melankólia – Wagner Tristan és Izolda, Prelude

A film az armageddonról szól, egy meteorit közelít a Föld felé, és az emberek próbálnak a mindennapi rendes teendőikbe temetkezni, nem tudomást venni az elkerülhetetlen világvégéről. A zenei vezérmotívum ijesztő intenzitású aláfestést ad a jeleneteknek, a soha fel nem oldódó Trisztán-akkord a legmélyebb fájdalom asszociációját kelti.

Antikrisztus – Händel Rinaldo

Lars von Trier, saját forgatókönyvéből készült alkotását leginkább a lírai sokkfilm kategóriájával lehetne definiálni, melynek megtekintése – naturalisztikus ábrázolásmódja miatt – kizárólag az erősebb idegzetűek számára ajánlott. Händel Rinaldo című operájának „Lascia ch'io pianga” áriája folytonosan jelen van a filmben. A filmben feltűnnek, sokszor közvetlen bibliai utalások, mint például a névtelen emberpár felbukkanása az Édenkertben, vagy Thomas Hobbes filozófiája az ember természeti állapotáról, mely szerinte az irányítás és felsőbb kontroll nélküli ősállapotot tükrözi, melyben ember embernek lesz farkasa. Ez a film ugyanis a néző sokkolásáról és nyomasztásáról szól, és tökéletesen eléri a célját.

Un Coeur d'hiver – Ravel szonáta, a-moll trió

Maxime és Stéphane igaz jó barátok. Hegedűkészítő vállalkozásukban értő műgonddal, szenvedéllyel alkotják a mesteri hangszereket. Egy napon azonban belép életükbe a Nő, a szépséges Camille. Mindketten úgy érzik, egész életükben órá vártak, álmaik asszonya jelent meg előttük. A barátokból ellenfelek válnak, s válságok, érzelmi viharok dúlják fel kapcsolatukat. Ravel művei egy hangfelvétel kapcsán hallhatóak próbán, koncerten, felvétel közben, sőt zenei aláfestésként is.

Babette lakomája - Mozart Don Giovanni Duett: Lá ci darem la mano

A film megtévesztően egyszerű története mögött a vallás és az élet egyfajta példázata vagy meséje van. Egy narrátor mutatja be az idősödő testvérpárt, egy ekkor már elhunyt protestáns lelkész lányait a dániai Jütland-partvidéken, kiknek neve Martina (Birgitte Federspiel) és Philippa (Bodil Kjer); „Luther Márton és barátja, Philip Melanchton után”. A fiatal Philippának (Hanne Stensgaard) olyan hangja van, mint egy nagy énekesnőnek; el is fogadja a zeneoktatást (hogy dalban jobban dicsőíthesse Istent) egy híres operaénekestől, Achille Papin-tól (Jean-Philippe Lafont). Ám elkövetkezik egy pillanat az énekgyakorlatok során, egy a Don Giovanniból származó gyönyörűen előadott duett közben, mikor is a dalszöveg személyes jelleget vesz magára: Papin azt a részt énekli, amikor Don Giovanni Zerlinát csábítja („Jöjj hát velem, szépségem... előkelő hölgygé teszlek”), és Philippa Zerlina szavaival válaszol: „Reszketek, mégis hallgatom / Félek az örömtől / Vágy, szerelem és kétség / harcol a szívemben.”. A darab végén Zerlina megadja magát; azonban Philippa „félve örömtől”, nemet mond, és elküldi Papint (vagy inkább az apját küldi, hogy tegye ezt meg).

Federico Fellini - Prova d'orchestra

Egy régi templom épületében zenekari próba folyik. Váratlanul megérkezik egy televíziós stáb is: riportok készülnek a zenészekkel. Feszült a hangulat. A zenekar és a karmester egyre kevésbé értenek szót, a szünet után pedig végképp elszabadulnak az indulatok. Fellini bölcs és mélyen emberi példázatának igazi szépségét a „zenekar” tagjainak rendkívüli szeretettel és boszorkányos virtuozitással megrajzolt portréi jelentik a '79-es német-olasz filmdrámában. Kevés film ábrázolja ilyen árnyaltan és érzékletesen az alkotás, a közös munka minden nehézségét s azt a csodát, amikor a sok erőfeszítés valahogy mégis értelmet nyer, bár a film végén közös megegyezéssel óriási metronómot állítanak a karmester helyére, ami végül szétesik. Nino Rota írta a filmművészet legcsodálatosabb dallamait, itt azonban az is hallható, hogy egy komplett zenekari mű megkomponálásakor alapvető szakmai nehézségekkel küszködött.

A bárányok hallgatnak - Bach: Goldberg-variációk

Dr. Hannibal "Kannibál" Lecter az egyik legveszedelmesebb pszichopata gyilkos. Évek óta szigorúan őrzött börtönben ül, de az FBI-nak most a segítségére van szüksége. Valaki ugyanis a módszereit utánozza, és remélik, hogy az örült orvos segítségükre tud lenni. Clarice Starling különleges ügynök kapja a feladatot, hogy férközzön Dr. Lecter bizalmába, és próbálja meg rávenni a segítségre. Az egyik jelenetben Hannibal megszökik a cellájából, és mielőtt kiharapná az egyik őrtorkát, Bachtól a Goldberg-variációkat hallgatja. Az emberevő gyilkos is fogékony Bach szépségére.

2001: Űrodüsszeia - Richard Strauss: Imigyen szóla Zarathustra

A 2001: Űrodüsszeia egy Stanley Kubrick-film, sci-fi, ami jóval túlmutat a saját műfaján. Az Űrodüsszeia sokkal inkább egy filozófiai mű. A film elején bemutatott majomcsapat életébe az egyik reggel egy fekete monolit érkezik: a különleges tárgy rövid úton magasabb szintre emeli a majmok gondolkodását, akik ezáltal megtanulják használni a csontot, mégpedig nemcsak vadászatra és önvédelemre, hanem támadásra is. A monolit az Isten? Vagy egy Isten által küldött hírnök? Netán a Sátán, aki minden rosszért felelős? A monolit ereje abban rejlik, hogy

nem teszi le egyértelműen a voksát sem az evolúció, sem a teremtés mellett. Mindkét elméletnek (és ezáltal úgy vélem, minden egyes embernek) egyszerre ad igazat, és egyszerre vétózza meg. Gyönyörű paradoxon. Ha a monolit Isten, akkor a film szerint nem teremtett, pusztán elindított minket az evolúció útján. Másrészt pedig az evolúciónak is odaszúr, hiszen az elmélet köztudottan a felsőbb rendű lény beavatkozását zárja ki. Itt viszont pont ez történik. Érdekes, ugye? És még csak a tizenötödik percében járunk a 3 órás filmnek.

Le roi danse - Lully

XIV. Lajos (1638–1715) francia király korát, a 17. századi francia udvar miliójét a Vatelhez hasonlóan majdhogynem tökéletesen ábrázolja. Gérard Corbier belga rendező A király táncol (Le Roi danse) című alkotása a Napkirály komponistája, Jean-Baptiste Lully (1632–1687) életén keresztül mutatja be az udvar életét. A film leginkább a firenzei születésű, eredetileg Giovanni Battista Lulli névre hallgató igen jelentős barokk zeneszerző életének azon korszakára koncentrál, amikor 1664-től 1671-ig rendszeresen a nagy drámaíróval, Molière-rel (1622–1673) dolgozott együtt, akinek több színművéhez ő szerezte a zenét. Corbier alkotása a két művész szakmai féltékenységét és szakítását is ábrázolja, és Lullyt elég negatív színben tünteti fel. A film továbbá egy lélektani dráma, melyben a főhős túlfűtött energiájának és konfliktuskereső személyiségének az alapját mindkét nemhez való vonzódása képezi, amit a rendező finoman, visszafogott eszközökkel érzékeltetett. Mindemellett A király táncol az udvari élet egy másik érdekes oldalát is bemutatja: a király, a nemesség és az udvaroncok serege ezeken az ünnepségeken egyszerre volt néző és szereplő, a színész és a közönség közötti határok elmosódtak. XIV. Lajos valóban szeretett táncolni, és Lully balettjeinek jórészt valóban ő maga volt a főszereplője. Ezekben a művekben a király leginkább a napistenként, Apollóként tűnt fel, aki az egész világegyetem középpontja, a darabok propagandisztikus mondanivalója tehát mindenki számára világos volt. Az udvar világa tehát valóban egy nagy színházhoz hasonlított, amiben a királytól kezdve az udvaroncokig színész volt „minden férfi és nő”.

Farinelli – Händel

A Farinelli művésznévén ismert Carlo Broschi (1705–1782) a 18. század talán leghíresebb operaénekesének számított, a mai rock sztárokéhoz hasonló rajongás vette körül. Óriási fellépti díjakat harcolt ki magának, a közönség ekstázisba jött az előadásaitól, a nők epekedtek utána, és még hatalmon lévők is tartottak befolyásától. Volt azonban egy még különlegesebb jellegzetessége: a kasztráltak közé tartozott. Nemzöszervük még a pubertás előtti eltávolításának fájdalmas műtétjével akarták megőrizni a későbbi énekesek, operaénekesek gyermekien tiszta hangját. Amikor e szerencsétlen fiúk férfivá serdültek, hangjuk olyan egyedülálló módon fejlődött, amelyet sokan a tökéletes hangképzés mintájának tartottak. A kasztráltak kora már a múlt távolába vészett, ám hírnevük ma is tovább él. Az 1761-től haláláig Bolognában élő Farinelli tiszteletére az olasz városban róla elnevezett tudásközpontt alapítottak. 2006-ban exhumálták a maradványait, s a beható tudományos vizsgálat nyomán bizonyítást nyert, hogy testfejlődése a kasztráció miatt az átlagostól eltérő irányt vett: nagyon magasra nőtt, combcsontjai megnyúltak és nem megfelelően illeszkedtek. Az 1990-es évek közepén Gérard Corbier rendezett Farinelli életéről híres mozifilmet (Farinelli, a kasztrált, 1994). A producerek úgy próbálták meg digitálisan „feleleveníteni” az énekét, hogy összevegyítették egy kontratenor és egy szoprán hangját. A lenyűgöző kísérlet ellenére valójában fogalmunk sincs, milyen lehetett élőben az előadásuk, csak meglóduló képzeletünk idézheti elénk annak az embernek a hangját, aki 1734-ben – ahogy az majd a pár sorral lejjebb

idézett felkiáltásból is kitűnik – már-már vallásos extázisba ringatta közönségét. A londoni Haymarketen álló King's Theatre 1734 őszen zsúfolásig telt emberekkel, még a tetőgerendára is nézők kapaszkodtak. Miután az opera utolsó dallamai is lecsengtek, az elegáns közönség frenetikus hangorkánnal ünnepelte az előadást. Az énekes előrelépett, hogy meghajoljon, ám egy földszinti zsöllyében helyet foglaló nő hangosan felsikoltott: „Egy az Isten! Egy a Farinelli!

Az ötödik elem – Donizetti Il dolce sono

Luc Besson filmjének jelenetében Bruce Willis operát néz, Donizetti Lammermoori Lucia Il dolce sono áriáját kezdi egy kék alien primadonna szó szerint földöntúli hangon énekelni. A jelenetről a zeneszerző azt mondta: azt várták, hogy a szinkronizálásért felelős operaénekes majd mosolyogva veszi kézbe a kottát. Amikor a zeneszerző, Eric Serra bemutatta a Divának szánt dalt Inva Mula, a karakter énekhangját kölcsönző szoprán énekesnő számára, akkor Inva jó nagyot mosolygott, ugyanis emberileg lehetetlen ennyire gyorsan ilyen nagy hangtávokat ugrani. Éppen ezért a stúdióban először két külön sávot énekelt fel Inva, de volt olyan is, hogy hangonként kellett a felvételt kiegészíteni. S noha eredetileg emberileg lehetetlennek szánták a dalt, Jane Zhang és Evgenia Laguna is képes volt elénekelni azt.

The Godfather 3 – Mascagni Parasztbecsület

Az olasz ember imádja az operát, így természetesen Michael Corleone is. Noha a franchise rajongói kevésbé kultiválják a harmadik filmet, az biztos, hogy Al Pacino nagyot alakít benne – főként a zárójelenetben, melyben Mascagni híres Intermezzója szól a Parasztbecsület című operából.

Tous les Matins du Monde – Saint Colombe, Marin Marais

Sainte-Colombe, a viola da gamba művésze özvegyen él, és csak a zenének meg két lánya nevelésének szenteli minden idejét. Egy napon XIV. Lajos meghívja udvarába a nagy mestert, de ő csökönyösen kitart magányossága és művészi függetlensége mellett. Beállít hozzá egy tizenhét éves fiatalember, aki kitartó próbálkozásával eléri, hogy Sainte-Colombe a tanítványául fogadja őt. Az idős mestert hamarosan baljós érzések kezdik nyugtalanítani: félti lányait és egész zenei világát az ifjú tanítvány hatásától. Sok olyan filmet ismerünk, amelyek meghatározták egy-egy korszak divatját. De létezik olyan mozi is, ami a francia barokk zene és a viola da gamba divatjának újjáéledését hozza. Ez a film elősegítette a viola da gamba újrafelfedezését a kiemelkedő régizene-szakértő és gambajátékos, Jordi Savall zenéjével repít vissza minket Marin Marais, a viola da gamba legmeghatározóbb zeneszerzője és előadója életének utolsó napjaiba.

A többi életrajzi film vizsgálatától eltekintek, mivel azok értelemszerűen az adott szerző zeneműveit adaptálják.

2020.03.29.

Bozzai Balázs